

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

I Bind. 1866—67.

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT HOS O. OLUFSEN.

Et Bondebryllup i Raabjerg Sogn for 30 Aar siden.

Af A. Peter Gaardboe.

Da det med Hensyn til et Folkefærds Historie og til Oplysning om dets Udvikling i Dannelse og Velstand har Interesse at kjende Beskaffenheden af disse til forskjellige Tider og i forskjellige Egne, har Forfatteren heraf, der selv er bondefødt, troet at burde efter Evne i det nævnte Øie-med levere følgende paa personlig Erfaring grundede Bidrag fra Vendsyssels nordligste Sogn, hvis Beboere, som Følge af Egnens golde Natur, isolerede Beliggenhed og daarlige Communicationsmidler, langt fra med Hensyn til Udvikling i materiel Henseende kunne holde Skridt med Landets bedre Egne.

For omtrent 30 Aar siden var det en Regel, fra hvilken der vist sjelden gjordes Undtagelse, at man i Raabjerg Sogn holdt Bryllup om Efteraaret i Slutningen af October eller Begyndelsen af November. Brudeparret havde ialmindelighed, som det hedder, „været Kjærester“ flere Aar iforveien, og det kan siges til Ære for Datidens strængere Sædelighed, at det var sjeldnere end i vor Tid, at Brudens Tilstand ved Brylluppet øiensynlig lod vente en Forøgelse af den nye Familie for det Første.

Før Tillysningen, som skete nogle Uger før Brylluppet, turde Bruden ikke flytte til sit nye Hjem, om ogsaa hendes Forlovede „trængte“ til hende, for at bestyre Huusvæsenet. Naar der var lyst fra Prædikestolen, begyndte snart Forberedelserne til Brylluppet. Det første, der blev taget fat paa, var Bryllupsklæderne, og saa sjeldne vare dengang Frakker i Raabjerg Sogn, at det blev anset for en høitidelig Begivenhed og en stor Bekostning, at Brudgommen maatte anskaffe en ny, blaafarvet Vadmels Frakke eller „Bruiekjovl,“ som siden tilligemed de øvrige Bryllupsklæder, hvoriblandt gjerne var en Kattuns Vest, omhyggelig opbevarede i Mandens Skatol eller, naar han var mindre velhavende, Klædekiste. Disse Klæder bleve senere kun brugte, naar man skulde til Bryllup eller Alters, og efter nogle Aars Forløb omskiftedes da ogsaa Navnet „Bruieklæer“ med „Gudsbordklæer.“ Det lader sig saaledes nok forstaae, at en Bondeemand paa den Tid ikke for hele sin Levetid lod anskaffe mere end een Frakke, nemlig hans „Bruiekjovl.“ Til almindelig Kirkebrug bare Mandfolkene bestandig kort Trøie, og endnu saaes flere ældre Mænd gaae i Kirke med Knæbuxer og hvide Strømper.

Hos velhavende Folk var det ikke sjelden, at det ældgamle Leergulv i Storstuen i Anledning af en Bryllupsfærd blev ombyttet med et af Fjæl til Beqvemmelighed for de dandsende Gjæster.

Omtrent 8 Dage før Bryllupsdagen begyndte for Alvor Forberedelserne til Høitideligheden i Brudens Hjem. Gjæsterne vare nu indbudne, hvilket gjerne skete af Brudgommen.¹⁾

Ved de saakaldte store Bryllupper, og om et saadant hos en velhavende Gaardmand er her just Tale, var det Skik, at de indbudne Gjæster gave Et eller Andet til Konen i Bryllupsgaarden, for Ex. Høns, Ænder, Æg og Smør m. v. Disse Gaver ydedes under Benævnelsen „Faaen“; som Verbum brugtes „at faaen.“ Naar der for Ex., som jo kunde skee, i Bryllupsgaarden blev talt om, at en vis Kone havde

¹⁾ Dette er særegent for Raabjerg; andensteds udførtes Bydningen af en særlig Bedesvend med en bestemt Formular, saaledes i Sundeved (s. Lorenzen „Et Bondebryllup paa Sundeved“ i „Dansk Maanedsskr.“ 1859, II. S. 353), Fyn, Samsø o. d. St. Red.

givet rigeligt af de nævnte Sager, saa hed det: „Met Nielsdær¹⁾ eller Kjesten Krensdær faaent rigti godt,“ og blev hertil gjerne føiet den Bemærkning: „De ma vi hov²⁾ apaa, nær di skal ha No ajen³⁾ hæfraa.“⁴⁾

At det Gamle saavel i Sæder som Skikke og Sprogbrug vedligeholder sig længere i Raabjerg Sogn end i andre Egne, er en afgjort Sag, og man maa vel antage, at dette er en Følge af Befolkningens mindre Samqvem med Fremmede, hvilket jo maa medføre, at det Nye vanskeligere finder Indgang, ligesom Egnens ufrugtbare Beskaffenhed ogsaa byder, at man sparsomt maa omgaaes med unødvendige eller moderne Fornødenheder.

Den saakaldte „Faaen“ gik for sig i den første Halvdeel af Ugen før Brylluppet. Det var naturligviis Qvindfolk, som skulde „faaen,“ og det var med en vis Høitidelighed og øiensynlig Nysgjærrighed, at Koner og Piger gik til Bryllupsgaarden med deres Kurve, som strax modtoges af nogle af de flere tjenstgjørende Qvindfolk, af hvilke ogsaa nogle under „Kokkekonens“ Veiledning vare beskæftigede med at vadske, skure og skrabe i næsten alle Kroge af Huset, og var i sin Tid en saadan grundig Reengjøring paa de fleste Steder ogsaa nødvendig, da denne Green af Huusgjærningen i Reglen blev gaaet over med en Harefod. Den vordende Brud opvartede, naar hun ikke allerede var flyttet til sit nye Hjem, dem, som bragte „Faaen,“ og Traktementet bestod gjerne i Smørrebrød og en Snaps paa en Tallerken, hvilken den fremmede Kone eller Pige maatte sidde med paa Skjødet, og paa samme Maade serveredes Kaffen, som ogsaa blev buden til de mere Ansete; efterat denne var drukken, skulde

---

¹⁾ Nielsdatter. — ²⁾ huske. — ³⁾ igjen. — ⁴⁾ Om Ordet „Faaen“ s. Molbechs Dialekt-Lexikon S. 102 og 123, hvortil skal føjes, at Udtalen paa sine Steder giver Ordet som „Fund.“ Et „Fundgilde“ er enhver Sammenkomst af Almuen, hvor Beværtningen tilvejebringes ved Naturalier, som fra dem, der skulle deltage i Gildet, frømsendes til Beværtningsstedet. Disse Naturalier kaldes ved Frømsendelsen „Fund.“ Dette Ord synes da at være Oldsprogets „fundr,“ der betyder et Møde, en Sammenkomst, navnlig et større Møde, hvortil Folk komme sammen fra alle Kanter (hjoðfundr Folkemøde, ríkisfundr Rigsdag o s v.) Fundgilde passer godt hertil, og det er rimeligt, at det Bidrag, som hver Mødende skal yde til Fundet, ligeledes er bleven kaldet Fund. (I Sundeved kaldes omvendt Bryllupsdagen „Kostdag“ efter Kosten der ydedes, men som under Frømsendelsen kaldes „æ Skikkin.“ Lor. S. 355.)

Brudepynten tages i Øiesyn, og det var høist interessant at høre, hvorledes de fremmede Qvindfolk, naar flere vare samlede, kappedes om at overtræffe hverandre i Lovtaler over „Bruiekjovli aa de aant Stads.“ Datidens Brudepynt kan naturligviis hverken i Skjønhed eller Kostbarhed sammenlignes med Nutidens, som ogsaa koster næsten lige saamange Rigsdaler som dengang Mark. Var Huusmoderen tilstede i Dagligstuen, naar de fremmede Qvindfolk vendte tilbage efter at have betragtet Brudepynten, hvilket gik for sig i Storstuen, udviklede der sig gjerne en Samtale af omtrent følgende Indhold. Huusmoderen: „Naa, hvad tykkes I om vo Marens Stads?“ De Fremmede (som i Chor): „Ja, ve tykkes jo, de æ saamø pænt aaltsammelt.“ En af de fremmede Qvinder: „Især tykkes a da Kjovli æ saamø stadsens; saa pæn Mernam haar a ino olle¹⁾ sit, di hæ Riis di sie da saamø lyvagtig.“ En Anden: „Da vil a sue te²⁾, dær heller oller haa vat saa gjøv æ Sjal i Raabjerre Kjerck førri, — ja de ær endda aasaa æ stort Klæi, Rammen haa mæ da no olle sit Mag te, aa saa saaent Frøiser; men si, de haar aasaa kost Peber saaent æ Klæi; (vendende sig mod Moderen) haar en halv Snees Mark ku løst et?“ Moderen (med Selvfølelse): „Ja a skal semæi olle lyv eu Skjelling, de haa saa liig kost halvøllent³⁾ Mark.“ — En Tredie: „Ja dæ komme no jen Mod høver end en naaen.⁴⁾ A töt, de va svært dæi-gaang a skul ha Bryllup, a fæk æ Sjal dæ kost en hiel Sæel⁵⁾, men si de haar et No aa sæi no.“

I de næste tre Dage og Nætter før Brylluppet steg Travlheden til det Høieste, og selv Mandfolkene maatte tage Haand i Hanke med, for Ex. med at plukke Høns, pudse Messing-, Kobber- og Tintøi med mange andre Smaapillerier.

Til Løverdage Aften maatte Alting være klart. Man holdt dengang, med meget sjeldne Undtagelser, Bryllup om Søndagen, og tidlig om Morgenen blev Bruden pyntet. En eller flere „Skræderpiger“ i Sognet, af hvilke dog kun een blev brugt ved hver Leilighed, gave sig af med eller gjorde en Slags Forretning af at pynte Brude, i hvilket Øiemed de vare forsynede med Noget, som gik under Benævnelser „Bruiesmyk,“ det vil sige en Art Brudekrands, hvis mangfol-

¹⁾ aldrig. — ²⁾ svare til, indestaa for, — ³⁾ halvøllente, — ⁴⁾ en anden.
— ⁵⁾ en hel Seddel o: 1 Rdlr.

dige brogede Bestanddele vare af temmelig store Dimensioner og ragede omtrent 3 eller 4 Tommer over Brudens Hoved, og allerøverst sad gjerne en stor Haarkam, kunstigt omviklet med brogede Perlesnore eller en Guldkjæde. En saadan Haarkam med Tilbehør havdes paa den Tid til Udlaan af Præstekonen eller en Jomfru i Præstefamilien tilligemed et Par forgyldte Ørenringe med Perler, og naar Brudens Pynt senere enten af denne selv eller hendes Moder blev omtalt, blev det med en særegen Betydning fremhævet, at hun ogsaa havde havt Jomfru Marens eller Trines store Haarkam og Guldkjæde.¹⁾

Paa hver Side af Dagligstuen, som hos de Fleste ogsaa tjente til Sovekammer, blev tidlig om Morgenen med hvide Duge dækket et eller to ved Enden af hinanden staaende Borde, forsynede med flere Tallerkener med Smørrebrød, gamle, høie og smalle Kruse med Tinlaag, fyldte med Øl, og ligeledes flere Flasker med Brændeviin.

Klokken mellem 8 og 9 ankom sædvanlig Gjæsterne, og den ene Vogn efter den anden rullede nu ind i Gaarden. Man brugte paa den Tid meget lange og smalle Vogne, gjerne blaamalede med sorte Ruder udvendig paa de høie Bagsmække (Govl) og med 2 eller 3 Agestole, ikke bredere end at kun een Person kunde faae Plads i hver. Reisetøiet var simpelt, og kun de mere velhavende Gaardmænd vare forsynede med en saakaldet Chenillie, en Art lang, smal Frakke med flere „Slag,“ det ene lidt længere end det andet, af hvilke det nederste og længste kun naaede til midt paa Armene. Ogsaa endeel af Gaardmandsqvindfolkene vare forsynede med et Stykke sortfarvet Reisetøi, som ligeledes benævnedes Chenillie, men i Form var noget forskjelligt fra Mændenes og kun havde eet „Slag“ eller nedhængende bred Krave, kantet med Fløiel.

I Gaarden bleve Gjæsterne først modtagne af Brudens Fader og Brødre. Kudsken svang sig strax med et vældigt Sæt ned fra sit Sæde, et saakaldet Vognskrin, og derefter bleve Qvindfolkene med megen Forsigtighed løftede ned fra

¹⁾ Som det her beskrives, fandtes det ogsaa i Fyn paa samme Tid og kom ligeledes fra Præstegaarden; jfr Lor. S. 356. Det helt gyldne Brudesmykke, som 1852 paa Fur blev forevist Frederik den syvende og derpaa afleveret til Etatsraad Worsaae, fremstiller vistnok den ældste og reueste Skikkelse. B o d.

Vognen af Mandfolkene, hvorpaa der hilsendes venligt med kraftige Haandtryk og lydelige Kys.¹⁾ I Stuen blev Gjæsterne med lignende Venskabsyttringer modtagne af det glade Brudepar og de allerede ankomne Gjæster. Om Formiddagen blev der kun opvartet med varmt Øl med Sirup i, Smørrebrød og Brændeviin. Da Stuerne, naar det var en Familie med mange Slægtninge, gjerne blev propfulde af Mennesker, var der undertiden en besværlig Trængen og Skubben, særdeles om Morgenens, da Gjæsterne sjelden sade rigtig tilbords, før man havde været i Kirke. De qvindelige Gjæster flokkedes saa tæt som muligt om Bruden; men naturligviis maatte flere af de lavere og de, som vare yderst i Kredsen, foreløbig lade sig nøie med af Brudesmykket kun at see lidt af den ommeldte store Haarkam. Ogsaa fra de mandlige Gjæster rettedes mange nysgjærrige Sideblikke paa det glimrende „Bruiesmyk,“ ligesom de ogsaa omhyggeligt mønstrede de unge, sjæleglade, rødmussede Piger.

Forinden man kjørte til Kirke, blev der af 2 eller 3 af de meest ansete blandt de qvindelige Gjæster taget Bestemmelse om, i hvad Orden man skulde offere i Kirken, saaledes at samtlige Gjæster bleve ordnede parviis, Mand og Qvinde, og det var tydeligt, at de „Unge“ vare meget spændte paa Resultatet af denne Deling, som naturligviis ikke kunde falde ud efter alles Ønske. En fast Skik var det, at Brudeparrets Førere skulde offere sammen, ligesom ogsaa Brudepigerne, af hvilke der mindst maatte være fire, offrede sammen med de ridende Karle.

Henved Klokken 10 var man i Reglen færdig til at kjøre til Kirke. Vognene kjørte frem i Gaarden og besattes af de glade Gjæster, og den samlede Bryllupsskare, som ialmindelighed hos en Gaardmand bestod af 10 eller 12 Vogne og 4 eller 6 Forridere, drog nu i lempelig Fart ad Kirken til; naar Forriderne vare komne denne paa omtrent et tusind Alen nær, skulde der, til Ære for Brudeparret, rides i strakt Carriere til Kirken, og, efter blot flygtigt at have hilst til den lige saa talrige som nysgjærrige udenfor Kirkegaarden staaende Menighed, gik det i strygende Fart igjen tilbage til den kjørende Deel af Bryllupsskaren for at byde denne og navn-

¹⁾ Mandfolkekysses er endnu meget almindeligt paa Island og Vesterhavshæerne hvis Befolkning staar Vesterjyderne saa nær.

lig Brudeparret „Velkommen til Kirke,“ og saaledes blev der ofte gjort 3 eller 4 Vendinger mellem Kirkegaarden og „de Kjørende.“ De raskeste og modigste af Forriderne opnaaede undertiden at ride heelt hen til den bageste Vogn, hvorimod de mindre behjertede eller kluntede, af hvilke ikke sjelden een eller flere til Moro for Menigheden og de unge, qvindelige Bryllupsgjæster bleve Græsryttere, maatte nøies med at komme til den forreste eller „Brudevoguen.“¹⁾

Bryllupsfolkene satte sig i de øverste Stole i Kirken, Bruden og Brudgommen yderst i de to øverste, og naar Pigen, som besørgede Brudepynten, havde borttaget det snehvide Tørklæde, som havde bedækket denne, for at rette paa de mulig fremkomne Uordener i Brudesmykket, var Nysgjærigheden hos den yngre og navnlig qvindelige Deel af de øvrige Kirkebesøgende stegen til det Høieste, og saamange af disse, som kunde rummes, stege under ivrig Skubben og Trængen op paa det Øverste af Stolene, og, var det „æ rigti pæn Bruiesmyk,“ gav deres Beundring sig Luft, først i lydelige og senere, naar denne var noget afkjølet og Præsten var kommen i Kirken, i hviskende Lovtaler, og tilvisse, der var en vid Mark for denne deres Virksomhed, da Brudesmykkets mangfoldige, skjønndt smagløse Enkeltheder saa specielt som muligt maatte mønstres og bedømmes af de Nærmeststaaende.

„Efter Tjenesten,“ det vil sige, efterat der var bleven sunget og prædikeret, blev Vielsen foretaget, efterat først nogle Vers af Psalmen „I Jesu Navn skal al vor Gjerning skee“ vare sungne. Brudgommen førte selv sin Brud til Alteret, ledsaget af Brudepigerne, som under Vielsen bleve staaende parviis bagved Brudeparret. Lidt efterat Vielsen var tilendebragt, sang man Psalmen „Af Høiheden oprunden er,“ og samtidig hørtes en almindelig Raslen, som kom fra de qvindelige Bryllupsgjæsters Kridthuse²⁾, af hvilke Offerpengene

¹⁾ Ridende Svende føre vist tilbage til Brylluppets allerældste Skikke og Navn (brudlaup) jfr. Turkmannerens Bryllup efter Vambørys Rejse i Mellemasien S 237. I Fyn var Skikken som her beskrevet, jfr ogsaa Lor. S 353 I Randersegnen kjører Musikken foran til Kirken, ligeledes i Sundeved, jfr. Lor. S 357. — ²⁾ En Art smal Daase eller Boddike af Messingblik, lig en Fyrtønde, med dobbelt Laag og to Rum, hvoraf det ene afbenyttedes til Opbevaring af lidt Sukker og Allehaande og det andet til at gjemme Lompengene i.

nu bleve fremtagne. Offringen skulde nu paabegyndes, hvilket naturligtviis skete af Brudeparret. Denne Handling eller kirkelige Pengeforretning gav nyt og rigt Stof for Nysgjærigheden hos den qvindelige Deel af Menigheden, hvis Latter blev lydelig, naar, som ikke var sjelden, nogle af de unge, keitede Karle bare sig forkeert ad med Offringen, for Ex. ved at gaae paa høire Side af Pigen, med hvem han offrede, eller, som ogsaa hændte, ved at blive staaende og bukke uafsladelig ved Alteret, indtil Præsten endelig vendte sig om, for, som Karlen troede, at gjengjælde hans besværlige Compliment, eller, som vare mere rimeligt, for at see, hvormeget der blev offret.

Indgaaelse af Ægteskab blev dengang ialmindelighed be-
tragtet med mere Alvor og Høitidelighed end i vor Tid, og det var dengang, i det mindste i Raabjerg Sogn, yderst sjelden, at et Ægteskab blev ophævet. Almuen lod sig i sin Tid lettere bøie under Geistlighedens og Kirkens Magt, og Forskjellen mellem Da- og Nutidens Respect for Kirkens Tjenerne er virkelig slaaende, og det turde vist være nødvendigt, at den unægtelig aftagende religiøse Tro af Regjeringen søgtes erstattet ved Udbredelse af mere Oplysning og Dannelse hos Massen af Folket. Det havde dengang meget at betyde og blev omtalt med en vis hellig Følelse, at man havde staaet for Alteret med sin Ægtehalvdeel, om ogsaa dennes Omgang i Ægteskabet blev nok saa utaaelig.

Naar Forriderne ved Hjemkomsten fra Kirken første Gang naaede ind i Gaarden, hvilket skete i flyvende Fart, bleve de trakterede med Brændeviin, og dette i Forening med, at Spillemanden modtog dem med en lystig Fanfare, bidrog øiensynlig til, at de senere Vendinger mellem Gaarden og de efterfølgende Vogne bleve udførte med en næsten til Vildhed grændsende Hurtighed, og det var ingen Sjeldenhed, at en eller flere af de forvovne Ryttere i deres voldsomme Fart tabte deres høie, pyramideformige Filthatte, som vare i Mode paa den Tid, og det vilde være bleven anseet for Mangel paa Agtelse for Brudeparret, om man, istedetfor at holde ud med til den allersidste Vending, vilde have forsøgt paa at optage sin Hat. Var der i Nærheden af Bryllupsgaarden eller paa Veien til Kirken en Mand, der eiede en gammel Bøsse, gaves der gjerne Bryllupsskaren et eller flere Æresskud.

Klokken mellem 2 og 3 vare Gjæsterne i Reglen igjen tilbage i Bryllupsgaarden, hvor der under de nu stedfindende Lykønskninger trakteredes med Smørrebrød, Brændeviin og Øl, og hermed hengik gjerne en god Time, før det egentlige „Maaltid“ begyndte, hvilket bebudedes med at der blev spillet et eller andet muntert Musikstykke, og nu hed det, „at Maden blev spillet paa Bordet.“ Denne Musik gav tillige Signal til en Virksomhed ogsaa hos de qvindelige Gjæster, som nu gav sig ifærd med, ved Hjælp af Knappenaale, at hæfte hvide Lommetørklæder paa Brystet af Mandfolkene, for at disse ikke skulde spille Suppe eller andre flydende Varer paa deres Kattuns Veste, hvilket rimeligt nok var den egentlige Hensigt med denne Foranstaltning; men Udtrykket i de oprømte mandlige Ansigter vidnede tydeligt nok om, at de tillige betragtede denne uvante Prydelse med en vis hemmelig Stolthed, og denne var mærkelig kjendeligere, jo hvidere Tørklædet var. Naar endelig samtlige Borde vare besatte med den første Ret, som gjerne var Kjødsuppe, ophørte Musikken, og Degnen, som var en stadig Gjæst ved ethvert Bryllup, traadte nu frem i den øverste Ende af Stuen og læste med megen Salvelse et Par Bordbønner og sang et Par Psalmevers. Endvidere serveredes Fisk med Sennop, Sødssuppe („Bygsup“) med Svedsker, Høns- og Lammesteg og endelig som Desert vældige Portioner Søsterkage og Vaffler, og enhver især af Retterne blev „spillet paa Bordet.“ Medens Gjæsterne endnu sade tilbords, blev der saavel af Gamle som Unge udført en mærkværdig Leeg, som utvivlsomt er en svag Levning af den ældgamle Skik hos vore Forfædre, naar de i deres hjemlige Gilder for Spøg kastede hverandre Knoklerne af Stegene i Ansigtet; men som Følge af de nu mildere Sæder var den nævnte Leeg ved Bryllupper og andre Gilder indskrænket til, at man kastede hverandre Svedskestenene i Ansigtet. Et godt Qvarteer morede man sig med denne sære Leeg, og Svedskestenene fløi i alle Retninger i Stuen; kun Brudeparret, som naturligviis sad til Høibords, skulde spares, og var Nogen saa uheldig ved et Vaadekast at slaae en Svedskesteen mod Brudesmykket, erkjendte han med synlig Fortrydelse sin Forseelse, for hvilken der gjordes skyldig Afbigt.

Endelig, efter at Degnen igjen havde læst nogle Bønner, reiste man sig fra Bordene og takkede for Mad, hvilket led-

sagedes af Haandtryk og Kys, hvorpaa de qvindelige Gjæster gik i Værk med at samle de omdeelte Portioner „Bagerløi,“ de Gifte toge tillige deres Ægtehalvdeels. Disse Sager, der under Benævnelsen „Godt“ medbragtes til Hjemmet, bleve indpakkede i de omtalte hvide Lommetørklæder.

Var det velhavende og „pæne“ Folk, blev Præstefamilien ogsaa indbudet til „at komme hen og spise,“ og der blev saa ialmindelighed dækket til dem og 2 eller 3 af de mere ansete Gjæster i Storstuen. Efter Maaltidet, eller ialtfald efter at have drukket Kaffe, tog hans Velærværdighed hjem igjen, og saa stor var Datidens Respect for Præsten, at man gjerne opsatte Dandsen, indtil „Faaer“ var taget bort. At Præsten havde været med til Bryllup, blev senere i længere Tid omtalt med stor Betydning.

Klokken 5 eller 6 bleve Bordene i Dagligstuen baarne ud i Gaarden eller flyttede ind i Storstuen, for at man kunde begynde Dandsen, som regelmæssigt aabnedes af Brudeparret og dets Førere med en „Totour,“ saaledes at Bruden dandsede med Brudgommens Fører og omvendt. Denne Dands, i hvilken det hed, at „Brudgommens Fører dandsede Bruden til ham,“ blev udført med megen Værdighed, og det var øiensynligt en stor Nydelse for Gjæsterne at see Bruden dandse og høre det klingre i Brudesmykket. Naar Bruden „var dandsset til Brudgommen,“ dandsede Brudepigerne og de ridende Karle, og først efter at der var dandsset et Par Timer, blev der skiftet Klæder, hvilket gjerne skete i Nabostederne. Dandsen fortsattes derefter med Lyst og Iver hele Natten. Man dandsede paa den Tid Totour, Tretour, Firtour, Ottemandsdands, Federmikkel, Riil, Vals og lang Engelsk, hvilken sidste meget complicerede Dands kun Degnen til Fuldkommenhed kunde hitte Rede i. Violinens hvinnende Toner og Gulvets hule Drønen af de vældige Spring, hvormed Karlene pleie at gjøre Ære af Pigerne, lød i vid Afstand fra Gaarden. Alt var Liv og Munterhed. De ældre Gjæster spillede Kort, røg Tobak og drak Brændeviin, og det gjorde godt at see de yngre, lykkelig gifte blandt Gjæsterne, da disse ligesom paany syntes at opleve deres Bryllupsfest; naar de ikke dandsede, sad de gjerne parviis paa en Stol eller Alkoveseng, hjertelig kjærtegnende hinanden, og eiede Manden en lille sølvbeslagen Pibe med silke Duske og Glasperler ved det gammeldags Rør, blev denne af hans glade

Halvdeel med skjult, uskyldig Stolthed pudset blank, ligesom hun ogsaa af og til med kjærlig Omsorg rettede paa hans Halstørklæde og Krave.

Langt ud paa Aftenen blev der buden Kaffe, og mod Slutningen af Natten spiste man stuvet Kaal og Flæsk, hvorpaa Dandsen og Kortenspillet atter fortsattes indtil næste Dags Middag, til hvilken Tid man spiste Fisk og Grød. Efterat dette sidste Bryllupsmaaltid var endt, skulde der gives „Brudeskænk“ (Pengegaver til Bruden) og offres til Kokkekone og Spillemand. Brudeparret blev nu siddende til Høibords. En tom Tallerken blev sat paa Bordet foran Bruden, og et dæmpet Musikstykke bebudede, at nu skulde Gaven bringes. Kun de mandlige Gjæster gav Brudeskænk, hvorpaa de ved Høibordsenden bleve trakterede med en Snaps Rom eller Pommerantsbrændeviin. En saadan Brudeskænk beløb sig sjelden til mere end mellem 20 og 30 Rdlr. ialt.¹⁾ Brudegaven havde dog allerede paa den Tid tabt sin oprindelige Betydning og blev af Gjæsterne, som ikke yndede den, betragtet mere som en Art Betaling for det, man havde fortæret ved Brylluppet. Faa Aar derefter var denne Skik ogsaa aldeles ophørt. En besynderlig Skik var det, at Bruden skulde græde, medens Brudeskænken blev given, og naar det ikke lykkedes hende at komme i en saa bevæget Sindsstemning, lød det med Hvisken mellem Gjæsterne: „De var en haard Brui, hun fælt oller en Taar.“ En let Graad blev anset for anstændig og passende. Græd hun derimod meget, bleve undertiden flere af de ældre qvindelige Gjæster ogsaa bløde om Hjertet og døbte endnu engang Erindringen om deres feilslagne Ungdomsdrømme med stille Taarer, og lød det saa ofte med hjertelig dirrende Stemme, men med forsigtig Hvisken i de qvindelige Øren: „Ja, de gjø mæ sku rigti ondt for dæi sølle Maren, for a troer int hun glemmer Niels (en tidligere Kjæreste) saa let, si saa mø ved a.“ Naturligviis var det dengang ligesom endnu ikke sjelden, at Giftermaalspartierne mellem Gaardmandsfolk bleve bragte istand af „de Gamle,“ som vidste, at det var godt „at have Noget,“ og som oftest ogsaa personlig havde prøvet, at en Kamp mellem ideelle og materielle Interesser i Reglen falder ud i de sidstes Faveur. — Ja, Tiden har, navnlig hos den

¹⁾ Jfr. Lor. S. 359 og 362.

arbeidende Klasse, om ogsaa langsomtvirkende saa dog sikre Lægemidler mod ethvert Hjertesaar, og, som Goldschmidt etsteds meget rigtig har bemærket, er det sjelden, at der blandt Landbostanden i saa Henseende forekommer enten særdeles lykkelige eller ulykkelige Catastropher.

Undertiden blev der endnu dandset lidt, efterat Brude-skænken var given. Henimod Mandag Aften begyndte Gæsterne at forlade Bryllupsgaarden. Brændeviinsflasken gik nu meget hyppig omkring (Punsch kjendte man dengang i Raabjerg Sogn kun af Navn), ja heelt ude i Gaarden blev der endnu buden Brændeviin til de under Musik og Sang bortdragende Gjæster. Spillemandens Virksomhed paakrævedes nu meest ude i Gaarden, hvor han undertiden en heel Time maatte, som det hed, „spille Gæsterne hen,“ hvilket i Tilfælde af Riimfrost var et mindre behageligt Arbeide; men det blev i sin Tid anset for en stor Ære og en god Fortjeneste „at spille til et Bryllup.“ Saaledes kjender jeg en gammel Spillemand fra hin Tid, som, naar dertil gives Leilighed, sætter en stor Ære i at yttre: „a haa bestemt spilt te hans (eller hendes) Bryllup,“ og vil man dertil svare: „Ja Søren har vist spillet til mange Bryllupper,“ siger han oprømt videre: „Ja Gjæsses, a ha jo aasaa spilt næsten over hile Sovnt.“

Uagtet man, som foran bemærket, i Raabjerg Sogn i Sammenligning med Landets bedre Egne kommer, som det hedder, meget langt og ufuldkomment bagefter med Hensyn til Moder og nye Skikke, er Forskjellen paa en Bryllupsfærd da og nu ikke liden saavel i materiel som i intellectuel Henseende. I Nutidens Gilder dreier Samtalen sig, med Undtagelse af Beretninger om Sæd- og Kreaturpriser, næsten udelukkende om politiske og communale Anliggender. I hiin Tid derimod blev der kun talt om Udbyttet af Fiskeriet saavel ved Sognets egne Kyster som ogsaa ved Skagen. Bestyrelsen af samtlige Communens Anliggender laae og maatte ligge i Præstens Hænder, og hvis en Mand ved en saadan Leilighed var saa djærv eller uforsigtig (Brændeviin kan undertiden ogsaa gjøre en Løve af en Hare) at yttre sin Misnøie med Et eller Andet, for Ex. Uddelingen af Bjergelodder, som ogsaa udførtes af Præsten, var det tilstrækkeligt til at forhindre enhver yderligere Udtalelse af den Natur, at den

næsten allestedsnærværende Degn, som naturligviis med Iver tog Præsten i Forsvar, svarede: „Ja no ka vi snak hvodant vi vil, men a æ, S. annammer mæ, sikker apaa, de Præisti gjør et int ailis (anderledes), om hai saa aasaa skal skryv lig ind i Cancellije.“

